

*The original English version is the authoritative version on which this unofficial translation is based.*

[What are the Barriers to Open Culture?](#)

# КОЈЕ СУ БАРИЈЕРЕ ЗА ОТВОРЕНУ КУЛТУРУ?

Извештај Креативне заједнице - 22. јул 2022.

Овај извештај је припремила Брижит Везина (Brigitte Vézina), директорка за политику и отворену културу, Креативне заједнице (Creative Commons). Камил Франсоаз (Camille Françoise), менаџер отворене културе, Они Анукен (Onu Anuken), менаџер за комуникације и кампање, и Ди Харис (Dee Harris), бивша директорка за комуникације Креативне Заједнице, су допринели развоју серије влогова Гласови отворене културе (Open Culture VOICES vlog series). Поставку је израдио Конор Бенедикт (Connor Benedict), координатора за отворену културу. Овом извештајусу допринеле и рецензијесобља КЗ, укључујући Камил Франсоаз (Camille Françoise), Они Анукема (Onu Anukem), Нејта Анђела (Nate Angel), директора комуникација, Кет Волш (Nate Angel), генералног саветника, Џенрин Вецлер (Jennryn Wetzler), директора оделјенја за учење и обуку, и Јуанксиао Ксуа (Yuanxiao Xu), саветника, као и неколико чланови КЗ, укључујући Жељка Блаће, Бетину Фабос, Сханна Холлицх, Ревекка Кефалеа, Иоланда Пенса, и Хеиди Раатз. (Bettina Fabos, Shanna Hollich, Revekka Kefalea, Iolanda Pensa, and Heidi Raatz.)

## Резиме

Широм света, многе институције културног наслеђа, као што су галерије, библиотеке, архиви и музеји (ГБАМ, (GLAMs)), суочавају се са препрекама за отварање својих колекција, и док су разлози бројни и различити, препреке се могу груписати у три главне категорије: новац, људи и политика. Под „новцем“, недостатак ресурса и страх од губитка прихода од лиценцирања представљају главне препреке за отварање. Што се тиче „људи“, недостатак кадровских ресурса, недостатак применљивог знања и вештина, заједно са мноштвом генерално неоправданих страхова и аверзије према ризику, доприносе подизању додатних баријера. На крају, када је реч о „политици“, сложена и застарела политика и правни оквир – посебно ауторска права – и одсуство позитивног оквира политике који подстиче отвореност, чине још један скуп препрека. Глобално гледано, неједнакости и дигитални јаз ломе ГБАМ пејзаж.

## УВОД

Током протекле деценије, отворени покрет је добио невероватан замах у сектору културног наслеђа, посебно катализован стварањем Креативне заједнице (КЗ) ознаке јавног власништва, и под утицајем револуционарне публикације Проблем жуте млекарице (The Problem of the Yellow Milkmaid). Ово је довело до појаве „отвореног ГБАМ-а“ ( open GLAM), покрета који промовише отворен приступ, дељење и поновну употребу збирки институција културног наслеђа у дигиталном окружењу. Истраживање отвореног ГБАМ-а, које су уредили Андреа Волас (Andrea Wallace) и Даглас Макарти (Douglas McCarthy), потврђује овај напредак и означава институције које отворено објављују дигиталне слике предмета у својим колекцијама. У КЗ-и радије користимо термин „отворена култура“ него отворени ГБАМ, где „ГБАМ“ означава галерије, библиотеке, архиве и музеје. Термин Отворена култура не само да је лакше разумљив (не укључује акроним), већ је и обухватнији јер предвиђа отворено дељење културног наслеђа као партиципативно искуство у систему који укључује ГБАМ-ове, али и њихове кориснике, њихове заједнице, комерцијалне субјекте и институције непрофитног сектора, као и друштво у целини. Ипак, користимо акроним ГБАМ у овом документу да би назначили институције културног наслеђа. Два разлога могу објаснити овај нови ентузијазам: 1) расте схватање да је мисија институција културног наслеђа да обезбеде приступ збиркама у потпуности усклађена са „отвореним“ идеалом слободног и неограниченог приступа знању и култури и; (2) да би остали релевантни за публику 21. века, ГБАМ-ови знају да морају да покажу снажно присуство на мрежи, као и да обезбеде средства за кориснике да се интерактивно ангажују са колекцијама на нетрадиционалне начине. Иако су ови кораци изузетни, у стварности само мали део светских ГБАМ-ова отворено дели своје колекције: једна процена каже да је овај део мањи од 1%.<sup>2</sup> Огромна већина се и даље суочава са мноштвом препрека за прихватање отвореног приступа и, као последица тога, да се у потпуности допринесе праведнијим, разноврснијим и напреднијим друштвима. У овом документу истражујемо ове препреке отвореној култури како бисмо стекли јасније разумевање подршке коју Креативна заједница може понудити институцијама које желе да крену на своје путовање ка отворености и бољем дељењу културног наслеђа. Овај документ повлачи податке из серије влогова Гласови отворене културе, серије интервјуа стручњака из покрета за отворену културу. 3 Имена, титуле, припадности и земље свих стручњака наведени су на крају овог документа за референцу. Такође повлачи податке и директно цитира из Препреке отвореном приступу · отворени ГБАМ (део „Ка декларацији о отвореном приступу за културно наслеђе) (Barriers to Open Access · Open GLAM (part of “Towards a Declaration on Open Access for Cultural Heritage”)) од Андреа Валаце (Andrea Wallace). На основу претходних истраживања (погледајте листу на крају овог извештаја под Извори и даље читање) и кроз консултације и слушање стручњака из ове области, идентификовали смо три главна кластера баријера: новац, људи и политика. Овај извештај може бити од интереса за чланове КЗ, Глобалне мреже, отворену културу / отворену ГБАМ заједницу, ГБАМ практичаре, креаторе политике и све заинтересоване да подрже отворени приступ и боље дељење културног наслеђа широм света.

2 Andrea Wallace, Critical Open GLAM: Towards [Appropriate] Open Access for Cultural Heritage, 2020.

3 Влог изводи су слободно уређивани ради сажетости, тока и концизности.

НОВАЦ

## НЕДОСТАТАК ФИНАНСИЈСКИХ РЕСУРСА

Како су подвукли стручњаци, отварање је скупо. Од опреме за дигитализацију до инфраструктуре, па све до припреме и управљања подацима, као и процеса и токова лиценцирања и управљања правима, трошкови се збрајају. С обзиром да већина ГБМ-ова пати од недовољног финансирања и оптерећених оперативних буџета, недостатак финансијских средстава је једна од главних препрека за одрживо одржавање отворених колекција.

Шта наводе стручњаци:

Андреа Валаце: „Дигитализација је скупа и може зависити од трошкова технологије, рада, стручности, интерне и екстерне дигиталне инфраструктуре, складиштења, очувања и управљања. Ови трошкови су непрекидни и захтевају значајна улагања како би се пратио напредак у новим технологијама и облицима ангажовања. Са све мањим токовима финансирања, ГБМ-ови оклевају да се одрекну било каквог прихода (колико год мали) који може да подржи програме дигитализације, укључујући лиценцирање.”

Џонатан Хернандез (Jonathan Hernandez): „Једна од ових препрека је финансирање. Финансијски ресурси су важни за одржавање пројеката дигитализације, јер овај процес такође укључује припрему и управљање подацима, као и одржавање дигиталног присуства, а све то може бити скупо, посебно за мање ГБМ-ове који немају довољно ресурса. Поред тога, неке институције понекад страхују да би објављивање колекција могло да утиче на неке пословне моделе.”

Патрициа Диаз Рубио (Patricia Diaz Rubio): „Чилеански контекст се не разликује много од осталих земаља Латинске Америке где су ресурси за ГБМ и њихове практичаре веома ограничени; Пројекте дигитализације, дисеминацију и пројекте отвореног приступа је веома тешко развити у тим условима.”

Јулиа Пагел (Julia Page): „Очигледно нам недостају [...] ресурси за развој, ажурирање и изградњу неопходне инфраструктуре за подршку отварању ГБМ-а.“

Нил Стимлер (Neal Stimler): „Постоји лажна перцепција да је отворени ГБМ пројекат, а не текући програм који захтева сталну активацију, финансијска и радна улагања институције да би био успешан. Отворени ГБМ није једнократна иницијатива „подеси и заборави“. Планирајте будућност свог отвореног ГБМ програма при покретању и будите спремни да посветите редовне ресурсе, време и људе за његово стално здравље и одрживост.”

СТРАХ ОД ГУБИТКА ПРИХОДА И ОД “БЕСПЛАТНЕ ВОЖЊЕ” (FREE-RIDING)

## ФИНАНСИЈСКА ОДРЖИВОСТ

Смањење буџета, прерасподела средстава и генерално низак ниво финансирања културног сектора доприносе тешкој финансијској ситуацији многих ГБМ-ова. Неки су под невероватним притиском да остваре приход како би остали у делатности. Многи прибегавају лиценцирању дигитализованог садржаја у својим колекцијама, чак и материјала који је у јавном власништву, као начин да осигурају финансијску одрживост. Међутим, према мишљењу стручњака и многих студија<sup>4</sup>, традиционални модели лиценцирања нису исплативи и на крају исцрпљују ресурсе.

Шта кажу стручњаци:

Даглас Макартхи (Douglas McCarthy): „Од пандемије КОВИД-19, чак и од раније, постоји све већи финансијски притисак на институције да остваре приход од својих дигиталних колекција, било у јавном власништву или заштићеним ауторским правима.”

Кејти Иглтон (Katie Egleton): „Институцијама је веома, веома тешко да се одрекну чак и прилично малих износа прихода ако њихова финансијска ситуација наговештава да им је то заиста потребно и да се на то ослањају.”

Нил Стимлер (Neal Stimler): „Постоји лажно уверење да отворене ГБМ иницијативе одвраћају институционално учешће и ометају приходе. Отворени ГБМ програми повећавају ангажовање и могу омогућити нове врсте генерисања прихода кроз партнерства за сарадњу и развој нових производа који подржавају текуће стање и услуге институције њеним заинтересованим странама.”

Алвалед Алкхаја (Alwaleed Alkhaja): „Један од роблема које имамо са отварањем ГБМ-а је балансирање комерцијалних интереса са јавним потребама. Дакле, институције треба да размишљају о одрживости, о томе како не морају нужно да остваре профит, већ да барем покривају трошкове.”

Маријана Зику (Mariana Ziku): „У прошлости су [препреке] биле више повезане са забринутошћу о губитку профита за комерцијалну експлоатацију права над физичким колекцијама или монетизације колекција ради директног повећања прихода. Међутим, сада то углавном није случај јер ове стратегије заиста нису доносиле много прихода, барем у случају дигиталног наслеђа и код већине културних институција.”

Дафид Тудур (Dafydd Tudur): „Још једна уочена препрека је да [ГБМ-ови] пропуштају прилике да остваре приход од колекција. Морамо пажљиво размотрити колика је стварна цена комерцијализације колекција; трошак за нас као организације. И такође: колики је нето профит од њих. А онда, након што размотримо те ствари, треба да размотримо вредност коју придајемо томе да кренемо другим путем и да будемо отворени, и како се то двоје пореди. Често ћемо открити да користи отварања колекција превазилазе ниво улагања и трошкова, као и профит

који се на крају оствари од генерисања прихода, продаје и контроле коришћења колекција које би иначе могле бити отворене.”

Мерете Сандерхоф (Merete Sanderhoff): „Недавно сам чула цитат од активисте за заштиту животне средине по имену Гус Спетх (Gus Speth) [...] Он је рекао нешто о главним препрекама за решавање климатске кризе, и рекао је ‘па, мислио сам да су велики проблеми које имамо губитак биодиверзитета и колапс екосистема [...]’ али је дошао до закључка да су прави проблеми себичност, похлепа и апатија [...]. За сектор културног наслеђа, неке од ових ствари коче добар развој. То ни на који начин не сугерише да су институције културног наслеђа себичне или похлепне, али живимо у неким врло ригидним економским структурама које нас терају да зарађујемо на рачун наших корисника, мада сматрам да је много већа вредност културног наслеђа као отвореног ресурса. Али ми дефинишемо вредност у монетарном смислу уместо да гледамо друге врсте вредности и утицаја.

Сајмон Танер (Simon Tanner): „Постоји и заблуда о изгубљеном приходу.

Мартине Деноиелле (Martine Denoyelle): „Постоје многе [препреке] на много нивоа. Посебно бих истакао финансијски аспект, на пример страх од губитка прихода од продаје репродукција. Међутим, из искуства знамо да је удео ресурса који се генеришу путем плаћања слика мали и често не покрива сталне трошкове особља за управљање правима над сликама. У Француској је 2019. године у извештају Рачунски суд (Cour des Comptes [Court of Audit]) [ревизорског суда] истакнуто да продаја репродукција „не представља важан улог за музеје.’ Ово је стога све мање валидан аргумент.”

Стефан Шанталат (Stéphane Chantalat): „[Једна препрека је] чврсто заступљена идеја да би продаја слика могла представљати континуиран и стабилан извор прихода који може уравнотежити значајне трошкове дигитализације и фотографисања предмета. Ово је најчешће погрешно схватање које захтева, пре него што буде подржано, веома детаљну прелиминарну анализу потенцијалног прихода оствареног продајом слика, као и пројекцију њихове потенцијалне употребе у публикацијама, за изложбе итд. Јавна откупна цена, која је често забрањена, посебно за аматере, студенте и истраживаче, такође ограничава ширење истраживачких пројеката или публикација које би омогућиле да се прикажу читаве секције колекција које често нису видљиве.”

#### УГОВОРНА ОГРАНИЧЕЊА (закључвања)

Као што смо уочили, дигитализација и дистрибуција отвореним приступом подразумевају веома високе трошкове. Стручњаци брину да многи ГБМ-ови одлучују да уђу у уговорне аранжмане са ентитетима профитног сектора (онлајн платформе, комерцијални издавачи, агенције за лиценцирање слика и библиотеке, итд.) који носе такве трошкове. Чешће него супротно, такви споразуми укључују рестриктивне клаузуле које забрањују ГБМ-овима да објављују своје колекције у отвореном приступу као део стратегије поврата улагања ових независних партнера.<sup>5</sup>

Шта кажу стручњаци:

Филип Ривијер (Philippe Rivière): „Још једна препрека је колико институција и даље шири своје податке преко фотографских агенција или банака слика које наплаћују приступ одређеном садржају. У Француској смо још увек у овом обрасцу. Упркос значајном напретку који су постигле институције или фото агенције, то је и даље друга препрека коју треба уклонити у Француској.”

Андреа Валаце (Andrea Wallace): „Због трошкова дигитализације, ГБМ-ови понекад формирају ексклузивна партнерства са компанијама које пружају услуге дигитализације и комерцијализације. Док ГБМ-ови обично добијају копије као део споразума, уговори о партнерству и захтеви трећих страна у вези са правима интелектуалне својине обично забрањују ГБМ-овима да објављује ове копије у оквиру отвореног приступа.”

Мартине Деноиеле (Martine Denoyelle): „У Француској имамо посебну конфигурацију за управљање сликама из колекције, централизовану са јавним ентитетом створеним да обједини ресурсе музеја, посебно у смислу фотографских кампања: Окупљање националних музеја (Réunion des Musées nationaux Grand Palais), који тргује фото збиркама многих музеја. Приход од продаје фотографија од стране фотографске агенције сваке године опада и не може се сматрати значајним у укупном буџету; али систем, заснован на вишегодишњим уговорима између ентитета и музеја, тренутно спречава да се ствари развијају: по мом мишљењу, ово је главна препрека у Француској.”

“БЕСПЛАТНЕ ВОЖЊЕ” (FREE-RIDING)

Штавише, многе институције су генерално опрезне у погледу отвореног приступа који омогућава комерцијалну употребу и „бесплатну возњу“. Ова опрезност, као што је Хеиди Ратз (Heidi Raatz) истакла током процеса прегледа, често се износи као оправдање за ГБМ-ове који пуштају само репродукције слика ниске резолуције или нижег квалитета за отворени приступ. Андреа Валаце (Andrea Wallace) је истакла да се ГБМ-ови плаше да ће допуштање било коме да користи или поново користи дигиталне репродукције у било коју сврху подстаћи неправедну комерцијалну експлоатацију колекција. Ипак, када су у питању материјали у јавном власништву, комерцијална употреба је законита и заправо у духу закона о ауторским правима. 6

Шта кажу стручњаци:

Андреа Валаце (Andrea Wallace): „Страхови да ће пуштање дигиталних сурогата у јавно власништво омогућити комерцијалним фото-библиотекама да бесплатно користе напоре ГБМ-ова су легитимни и већ се дешавају. Ова пракса је легална због статуса података у јавном домену.”

ГУБИТАК ПРИХОДА ОД ФИЗИЧКИХ ПОСЕТА

Многи ГБАМ-ови ће избегавати дигитални отворени приступ због страха да ће то смањити продају карата за физичке посете и посете продавницама поклона, што би довело до губитка прихода.

Шта кажу стручњаци:

Бијанто Ребин (Biyanto Rebin): „Највећа препрека отвореном ГБАМ покрету је неразумевање самог покрета. Многе институције мисле да када отворе своју колекцију, стопа посета ће истовремено пасти. Публика више неће долазити у посету њиховој установи. Међутим, неколико студија доказује супротно, отварањем њихове колекције повећава се видљивост институције и утиче на стопу посета.”

Џорџ Оутс (George Oates): „Постоји недостатак интересовања за дигитално дељење. Неке организације и даље дају предност физичким посетама у односу на дигиталне интеракције.”

Андреа Валаце (Andrea Wallace): „ГБАМ-ови без програма отвореног приступа понекад се позивају на бесплатан улаз на лицу места као компромис и оправдање за наплату накнада за лиценцирање. Ови ГБАМ-ови изједначавају ову праксу са отвореним ГБАМ-овима који наплаћују високе улазне таксе као доказ зашто је програм отвореног приступа могућ. Међутим, подаци сугеришу да већина музеја и галерија који објављују колекције под оквиром отвореног приступа наплаћују номиналне накнаде или обезбеђују бесплатан улаз на лицу места (подаци искључују библиотеке и архиве јер они обично пружају бесплатан улаз).“

4 Видети нпр. (Tanner 2004; Ballon and Westermann 2006; Allen 2012; Crews and Brown 2010; Kelly 2013; Collections Trust 2015; Kapsalis 2016; Denoyelle, Durand, Daniel and Doukaridou-Ramantani 2018).

5 По овом питању, видети уводну изјаву 49 Директиве ЕУ 2019/1024 о отвореним подацима и поновној употреби информација из јавног сектора (Директива о отвореним подацима) (EU Directive 2019/1024 on Open Data and the Re-Use of Public Sector Information (the Open Data Directive)): „...Тамо где се ексклузивно право односи на дигитализацију културних ресурса, одређени период ексклузивности би могао бити неопходан како би се приватном партнеру дала могућност да поврати своју инвестицију...”

6 За објашњење у контексту некомерцијалне клаузуле КЗ лиценци, погледајте Некомерцијално тумачење – Креативне заједнице.

## ЉУДСКИ КАПАЦИТЕТИ, ЗНАЊЕ И ВЕШТИНЕ

Отварање захтева значајне људске капацитете и ресурсе, знање и вештине. На пример, дигиталне технологије захтевају посебне вештине информационих и комуникационих технологија, као што су корисничко искуство, анализа података, управљање метаподацима, развој софтвера, итд. Недостатак истих може фрустрирајуће да одзвони крај многим иницијативама отворене културе. Исто тако, управљање ауторским правима често захтева

правну експертизу којој је тешко приступити, која је скупа или обоје. Ово је једна од главних мотивација за КЗ ГБМ сертификат, који има за циљ да изгради капацитете практичара по питањима која се односе на ауторска права, отворено лиценцирање и предности и изазове отварања ГБМ колекција.

Шта кажу стручњаци:

Лариса Борк (Larissa Borck): „Ауторска права се могу бити перципирана као заиста компликована и такође одузимају много енергије и ресурса организацијама и професионалцима за стицање вештина и компетенција по овим питањима.

Доуглас Макарти (Douglas McCarthy): „Отворени ГБМ захтева ресурсе, стручност и улагање у управљање правима и ауторским правима, која су сложена.“

Целин Шанас (Céline Chanas): „Питања обуке и компетенција могу бити ограничавајућа. У тиму музеја нисмо имали профиле и компетенције потребне за реализацију оваквог пројекта.“

Стејси Алисон-Касин (Stacy Allison-Cassin): „Ресурси су заиста огроман изазов, а ресурси нису само новац, већ људи и знање. Дакле, можда бисте желели да учествујете у отвореним ГБМ иницијативама, али вам недостаје знање у вашој институцији да бисте могли да разумете како да користите КЗ лиценце, како да интегришете лиценцирање у репозиторијум или како да примените одговарајуће метаподатке да бисте били сигурни да имате одговарајуће лиценце на вашим материјалима. Знамо да је чак и на неки начин релативно лако и јефтино да се дигитализује, али је потребно много више ресурса за примену одговарајућих метаподатака, за обезбеђивање обуке особља и ангажовање људи који могу да обаве посао.“

Медави Ганди (Medhavi Gandhi): „Постоји препрека код професионалаца за схватање отвореног ГБМ-а као процес, као вредност. Последњих година, а посебно током последње две године пандемије, ГБМ-ови су почели да регрутују људе са дигиталним професионалним искуством. Дакле, баријера је више у смислу ко ће то урадити, да ли имамо праве вештине? Да ли смо правилно запослили? Кога ангажујемо да то уради?“

Кристина Петрасова (Kristina Petrasova): „Недостатак ресурса у образовању и технолошким вештинама и приоритетима институционалног управљања за отварање су друге препреке које се реално могу решити у блиској будућности.“

Џорџ Оутс (George Oates): „Свакако постоји потреба за каталогизацијом дигитализованих материјала пре него што се они могу делити, а то је питање времена и ресурса.“

Јулиа Пагел (Julia Pagel): „Очигледно нам недостају ресурси: људски ресурси, људи који подржавају прелазак у отворени музеј, људи који стварају, одржавају и развијају везе са својим заједницама, ресурси за организациону трансформацију у агилну организацију; и што је веома важно, ресурси за изградњу капацитета за стицање знања и вештина потребних за нове захтеве и за стицање знања како ефикасно управљати променом.“



Ђозе Пламодон (Josée Plamondon): „Неопходно је подстицати стицање нових знања као што је КЗ сертификат или подстицати реперкусије овог знања и нове праксе отворености међу различитим професионалцима из културе и информационих технологија. Ова тачка је од суштинске важности јер је у питању надоградња појединаца, знања и пракси.”

Андреа Валаце (Andrea Wallace): „За многе институције недостатак дигиталне експертизе или технологије онемогућава отворено учешће у ГБМ-у. Чак и ГБМ-ови са дигиталном подршком уочавају потешкоће да прате област која се тако брзо развија.”

Стефан Шанталат (Stéphane Chantalat): „Још једна потенцијална кочница може бити стрепња повезана са непознавањем права на слику, а самим тим и њиховог статуса. То је стрпљив рад који захтева обуку, правну помоћ и помоћ специјалиста, посебно иконописца.”

#### ИНТЕЛЕКТУАЛНЕ БАРИЈЕРЕ: СТРАХ ОД ГУБИТКА КОНТРОЛЕ И ЗЛОУПОТРЕБА

Институције културног наслеђа нису увек оне које преузимају ризик. У ствари, изгледа да постоји укоренењени конзервативизам у сектору, где су доносиоци одлука ГБМ-а (унутар или ван институција) обележени традиционалистичким начином размишљања који гледа на отворени приступ као на ризик. Ово заузврат покреће уочене (често неосноване) подложност и лоше стратегије управљања ризиком које не препознају нове реалности дигиталног света. Забринутост у вези са недостатком одговарајућих пракси управљања ризиком остаје важна у ширем смислу (здравствени ризици, репутација организације, итд.).<sup>7</sup> Ово захтева промену понашања вођену координисаним напорима заговарања.

#### СТРАХ ОД ЗЛОУПОТРЕБЕ

Додатни распрострањени страх је да ће злоупотреба негативно утицати на институцију, њену репутацију или саму колекцију.

Шта кажу стручњаци:

Маја Драбчик (Maia Drabczyk): „Врло често себе видимо као чуваре, као заштитнике колекција. Страх да би оне могле бити злоупотребљене спречава нас да се укључимо у нове сарадње и у сагледавању и препознавању нових могућности [...] спречава нас да растемо. Морамо да додамо нове вештине у наш сектор и да себе видимо као фасилитаторе, као стручњаке или једноставно професионалце који су вољни да буду ангажовани у низу дијалога, истински заинтересовани за потребе наших корисника и да се старамо да кроз наше акције заиста одговоримо на њихове потребе и да им помажемо да расту. Помажемо им да обликују начин размишљања, помажемо им да образују и помажемо им да забављају.”

Филип Ривијер (Philippe Rivière): „Још увек постоје многе баријере за отварање ГБМ-а. Прва препрека су начини размишљања. Неопходно је убедити људе да отварање података не значи давање билокоме. Свако је грађанин као и сваки други, то су јавни подаци, али изнад свега,

потребно је уверити људе да њихова употреба неће бити у супротности са мисијама јавног сервиса институције, већ напротив да ћемо дати моћ, дати знање грађанима.”

Џорџ Оутс (George Oates): „Постоји узнемиреност око могућности да неке од ствари које делите могу бити злоупотребљене или злостављане чак и ако су у јавном домену. Док истражујемо неке нове територије око тога шта дигитални јавни домен заправо значи, то ће тек бити тестирано употребом, тако да је то узбудљиво. Надамо се да то није застрашујући став.”

#### НЕДОСТАТАК РАЗУМЕВАЊА, КОНЗЕРВАТИВИЗАМ И АВЕРЗИЈА ПРЕМА РИЗИКУ

Још једна препрека је комбинација аверзије према ризику и недостатка знања о стварним претњама и предностима отвореног приступа садржајима културног наслеђа.

Шта кажу стручњаци:

Мелиса Терас (Melissa Terras): „Људи често не схватају поруку или не разумеју шта се дешава, а баријере се постављају од стране одбора, управе, већа, финансијера, политичара. Ниво негирања "не" може бити одозго надолу.”

Медави Ганди (Medhavi Gandh): „Већи проблем око тога је дигитална писменост. Често у институцијама постоји недостатак јасноће о томе чија ће одлука бити да се изврши отварање, и какво, ко ће све бити укључен, и какво ће ово одлучивање бити.”

Јулиа Пагел (Julia Pagel): „Тренутно, организациона поставка музеја често заправо не омогућава агилно и флексибилно управљање, као што је успостављен интерни дијалог између особља и слабо дефинисана хијерархија у доношењу одлука. Али ово су основни састојци отвореног ГБМ-а. Отворени ГБМ значи храброст да се испробају нове ствари, нови приступи и да се ризикује неуспех. Кроз неуспех учимо да чинимо боље. Али начин размишљања и структуре финансирања у музејима и за музеје су још увек укорениени у традиционалним структурама, тако да морамо да се носимо са отпором променама, што је сасвим нормално јер ми људи не волимо да се мењамо.”

Ђозе Пламондон (Josée Plamondon): „На стратешком нивоу, главне препреке су модели размишљања и вредности из индустријске ере. Ово је економија знања заснована на задржавању, а ми се крећемо ка удруживању ресурса и сарадњи [...] Морамо да променимо структуру, процесе и улоге. Како ћемо укључити све учеснике у организацију? Како ћемо их мобилисати ка информационој зрелости где сви доприносе производњи информација и размени знања?”

Ариадна Матас (Ariadna Matas): „Још увек има много институција за које теоријски, па чак ни практични, или морални аргументи нису довољан разлог да се направи и та промена. Онда се питам да ли не би требало да буде јачег, драстичнијег и координисанијег притиска корисника тако да они који се опиру овој промени остану без избора. [Корисници] су на крају ти који трпе последице. Без неког осуђивања ове лоше праксе, они који постављају препреке поновној

употреби могу наставити да то чине као да се ништа није догодило, а да се не доводе у питање, као да је то део редовног стања, што сматрам веома проблематичним. Редовно стање би требало да буде такво да се дозволи поновна употреба без ограничења.”

Даглас Макарти (Douglas McCarthy): „Главна баријера је нешто што ја називам `снагом постојећег стања (status quo)` . То значи, пре свега, аверзију према ризику и опирање променама. Музеји имају тенденцију да буду прилично конзервативне институције из више добрих разлога.”

Патрициа Диаз Рубио (Patricia Diaz Rubio): „Такође морате да се суочите са перцепцијом и невољношћу ГБМ практичара о томе шта отворени приступ заиста значи и колико може бити корисно развијати ову врсту пројекта.“

#### КУЛТУРНО ОСЕТЉИВ И АУТОХТОНИ САДРЖАЈ

Мимо ауторских права, мора се узети у обзир и етички, правичан третман и третман са поштовањем културно осетљивих материјала, као што су традиционални културни изрази аутохтоних народа и локалних заједница. Недостатак свести и разумевања потребе за поштовањем и пажљивим приступом отварању колекција може стога представљати још један облик баријере за боље дељење културног наслеђа. Као што су Викторија Хит (Victoria Heath) и Скен (Scann) изјавиле на “КЗ блогу”: „Опен ГБМ није само дељење културног наслеђа поштујући закон о ауторским правима, већ и како то учинити одговорније, сараднички и праведније.”

Шта кажу стручњаци:

Алвалид Алкхаја (Alwaleed Alkhaja): „Широм света [препрека или баријера за отварање ГБМ-а] су проблеми сензитивности. ГБМ-ови морају да размисле о томе да ли постављање садржаја на мрежу, отварањем, изазива било какве проблеме из перспективе сензитивности.”

Андреа Валаце (Andrea Wallace): „Дигитализација је често виђена као неутралан чин и пожељан метод документовања колекција у различите сврхе. Међутим, чин дигитализације аутоматски покреће законе о имовини, уговорима и интелектуалној својини који могу проширити системе контроле, штете и екстракције на дигиталне верзије културних манифестација и знања или идентитета које они посједују.

Маријана Жику (Magiana Ziku): „Могу постојати страхови од губитка квалитета или други страхови у вези са монетарном мисијом институције. Међутим, већа је вредност у проширењу капацитета и способности за инклузивни и приступачан развој, него у избегавању пошто постоје ефикасне праксе које се баве овим питањима као и са правима на податке и отвореност, на пример Принципи за аутохтоне податке (CARE principles). Дакле, постоје начини да се превазиђу баријере и да се дође до решења, а на крају отварање културног наслеђа и примена отвореног ГБМ-а је практиковање културе као што се то често радило кроз векове.”

Марко Рендина (Marco Rendina): „У отвореном ГБАМ-у имамо неколико ризика, а не стварне баријере. Ако оставимо по страни ауторска права, наравно, која су права конверзацијска кочница, главни ризик који видим за отворени ГБАМ је етички, а то је да се дозволи да се садржај површно искоришћава, без навођења његовог порекла и начина примене. Употреба грађе која се чува у архивима, музејима и библиотекама, посебно у комерцијалне сврхе, без уважавања историјских корена, заједница и, пре свега, без давања правог признања онима на које се односи овај садржај, најжалост је уобичајена пракса, посебно у модној области. Мода је заиста један од најмоћнијих визуелних означитеља идентитета - појединца и заједнице. Дакле, потребна су нам правила да превазиђемо тенденцију да се „зграби и оде“, не скривањем или закључавањем садржаја, већ постављањем у прави контекст и препознавањем да се ради о „дељењу ради бриге“. Ово је једини начин да се заштитити отворен садржај и омогући људима да уживају и уче из њега.”

#### СТРАХ ОД УГРОЖАВАЊА СТВАРАОЦА

Други ГБАМ-ови би се могли плашити да ће отвореност нашкодити уметницима и ствараоцима.

Шта кажу стручњаци:

Ребека Гиблин (Rebecca Giblin): „Још један велики проблем је то што постоји забринутост да би отварање колекција могло наштетити ствараоцима и уметницима. Постоје начини да то урадимо који можда неће функционисати и постоје начини да то урадимо који могу бити штетни, али постоје и начини како можемо размишљати о томе креативно и можемо креирати законе који заправо боље функционишу за све, тако да могућност да би могло погрешно да се ради не би требало да спречи да се потрудимо да то урадимо како ваља.”

#### СТРАХ ОД ГУБИТКА КОНТРОЛЕ

Несигурности повезане са губљењем контроле су присутне. Као што је илустровано у раду Проблем жуте млекарице (The Problem of the Yellow Milkmaid), постоје страхови око тога шта ће други урадити са збиркама: да ли ће дела бити злоупотребљена или коришћена у погрешном контексту? ГБАМ-ови понекад себе сматрају храмовима и нерадо деле јер се плаше да ће њихов ауторитет бити умањен.<sup>8</sup> Желе да буду заслужни као институција домаћин и да буду повезани са сваком употребом дела као начином да повећају своју видљивост и унапреде своју репутацију, али понекад и за праћење било које даље употребе и „заштиту“ колекција из различитих перспектива. Далеко већи ризик је, међутим, онај да ГБАМ-ови управљани неоправдано ограничавајућим приступом колекцији спречавају људе да се слободно ангажују, етички, сензитивно и дубоко са њима. Такви страхови угрожавају улогу ГБАМ-а као фасилитатора приступа знању, као што је Шана Холич (Shanna Hollich) истакла у процесу ревизије.

Шта кажу стручњаци:

Кејти Иглтон (Katie Eagleton): „Ради се о контроли и о жељи да се утиче на дешавања са колекцијама, нешто од тога је заиста важно због етичких захтева везаних за бригу о осетљивом материјалу, али нешто од тога се односи на сазнање о томе шта је се ради са колекцијама.”

Лариса Борк (Larissa Borck): „Професионалци и институције културног наслеђа понекад могу да виде отворени приступ као ризик и, по њиховом мишљењу, затворен или ограничен приступ подацима и збиркама културног наслеђа може бити начин да се заштите збирке културног наслеђа, посебно из различитих перспектива. То је препрека вредностима које збирке културног наслеђа могу имати за своје заједнице и друштва.”

Мерете Сандерхоф (Merete Sanderhoff): „Страх од губитка контроле је можда једна врста навике која такође стоји на путу да једноставно прихватимо да су људи спремни и вољни да ураде све врсте дивних ствари са својим наслеђем ако им верујемо и дозволимо им. Имамо сјајно искуство са корисницима који нас просто одушевљавају стварима које раде са нашом отвореном колекцијом у СМК [Statens Museum for Kunst].“

Андреа Валаце (Andrea Wallace): „Страхови око губитка контроле покрећу филозофске баријере у погледу тога ко би требало да буде у стању да тумачи или генерише знање о колекцији, и у које сврхе [...]. Страхови око губитка контроле над делом и његовим образовним контекстом често се наводе као разлог зашто су модели лиценцирања и даље неопходни. У овим случајевима, потраживања права интелектуалне својине се такође користе за заштиту дела, уметника, његовог контекста и институције домаћина.”

Дафид Тудур (Dafydd Tudur): „Једна забринутост коју организације имају ако отворено објаве колекције је губитак контроле над њима. Питање које овде треба поставити је: зашто имамо потребу за контролом над дигиталним репродукцијама колекција? Зашто осећамо ту потребу да контролишемо? Јер врло често је дигитални садржај већ ван заштите ауторских права, тако да обично није сензитиван или проблематичан. Зашто онда сматрамо да треба да контролишемо његову употребу? Мислим да је део разлога забринутост да се оне користе, а да ми не знамо како, и да пропуштамо прилику да разумемо како људи откривају, пренамјењују и користе колекције за које смо инвестирали да би их учинили дигитално доступним. Важно је да отворени приступ не видимо као нешто што додајемо нашој стратегији као неки периферни додатак, већ да је 16 срж читавог начина на који видимо нашу улогу и како се она испуњава. Морамо да размотримо начин на који формирамо однос са нашим корисницима који нам омогућава да прикупљамо информације о томе како се колекције користе и да корисници разумеју и буду свесни колику вредност те информације имају за нас, како бисмо могли да наставимо да приступамо већем броју колекција у будућност.”

Сајмон Танер (Simon Tanner): „Постоји и забринутост да би губитак контроле над начином на који се користе слике на неки начин оштетио репутацију холдинг институције. Дакле, све се своди на институционалну мисију и на одлучивање шта је најважније док одговарамо на најновије захтеве наше публике и јавности. Тада ће се та мисија пребацити више у дигитално

подручје, а неке од ових политика и ставова вишег менаџмента ће такође морати да се промене.”

Карин Гласеман (Karin Glasemann): „Једна од највећих препрека за отварање ГБМ-а је погрешно разумевање контроле. Многе наше институције верују да треба да заштитимо колекције од врсте злоупотребе или погрешног контекста у којем се појављују. Али морамо разумети да ако желимо да колекције буду део свачијег живота, не можемо да их држимо под контролом. Затворене лиценце често неће заиста заштитити колекције од злоупотребе, али ће увек спречити добре људе да раде добре ствари са нашим колекцијама, што значи да ће просветни радници или ентузијастички уметници избегавати да раде дивне пројекте са нашим колекцијама јер се не усуђују да то раде.”

Стејси Алисон-Касин (Stacy Allison-Cassin): „Понекад постоји осећај да је стављање ствари на располагање штетно или да ће, да тако кажем, негативно утицати на пословање ГБМ-а, да део вредности ГБМ-а потиче од вођења или држања јединствених колекција и да, ако отворимо те колекције за неспутану поновну употребу, вредност организације може бити умањена. Али што је више нешто отворено, то људи имају више интеракција са вашом организацијом. Други проблем је то да када ствари држимо скривене или иза баријера, као што су лиценце, или скривене на веб локацијама мањих организација, немамо ону интеракцију која би нам могла бити потребна. А део баријера долази од питања око грантова или разматрања да се колекције изједначавају са врстом капитала и да ваш капитал, односно вредност уложена у ваше колекције на неки начин трпи штету тиме што су те колекције доступније за поновну употребу, и тај став треба да се промени.”

Мелиса Терас (Melissa Terras): „Људи не разумеју зашто би ми поклањали врхунске, лепе, дивне ресурсе које имамо бесплатно. Још увек постоји осећај власништва. Морамо да истражимо различита значења вредности око дигиталног културног наслеђа, да можда није увек финансијска трансакција због које људи приступају овим стварима, већ да су то различите врсте вредности. Дакле, препрека је заиста разумевање да нема много новца у дигиталном отвореном ГБМ-у, али би требало да будемо у могућности да га користимо на различите начине да подстакнемо много људи да се ангажују и да стимулишемо приступ.”

7 Џонатан Хернандез (Jonathan Hernandez) је то истакао у размени е-поште.

8 Види на пример, *The Museum: A Temple or the Forum*, Duncan Cameron, 1971. <https://www.elmuseotransformador.org/wp-content/uploads/2021/06/The-Museum-A-Temple-or-theforum.pdf>

ПОЛИТИКА

СЛОЖЕНИ И ЗАСТАРЕЛИ СИСТЕМИ АУТОРСКИХ ПРАВА

Ауторска права се често оптужују да стоје на путу ГБМ-овима који желе да дигитализују своје колекције и садржаје учине доступним. Ауторско право је главни правни режим који регулише вишеструке начине на које се креативност може производити, дистрибуирати, делити, репродуковати и трансформисати. Стога је оно битно за дигитализацију и омогућавање доступности културе на Интернет. Правила о ауторским правима често могу одредити шта се може ставити на интернет, ко и у које сврхе.

Нажалост, као што је наведено у документу о политици КЗ-а, „Ка бољем дељењу културног наслеђа — Агенда за реформу ауторских права“, закони о ауторским правима су сложени и често нејасни, увелике се разликују од земље до земље и углавном су се борили да одрже корак са технолошким напретком у дигиталном добу и као резултат тога су застарели. ГБМ-ови су често у мраку о томе шта могу легално да ураде због неизвесности које прожимају подручје ауторских права, што им отежава навигацију око питања: • права — ко их поседује и колико дуго трају; • изузетака и ограничења — које активности се могу (или не могу) обављати без експлицитне дозволе; • јавног домена — шта се бесплатно користи са материјалима у јавном власништву.

На пример, утврђивање да ли је дело заштићено ауторским правима или је широм света у јавном власништву може захтевати сате истраживања, вишеструке разговоре и детаљну документацију. „Одобравање“ права, процес којим институције истражују статус ауторских права дела и преговарају о употреби и дозволи за поновну употребу са носиоцима права, наставља да омета напоре отворене културе, посебно када збирке садрже дела сирочад, дела која нису заштићена ауторским правима, чији су носиоци права непознати или их је немогуће лоцирати. Ово води ка ономе што неки називају „црном рупом 20. века“.

Шта кажу стручњаци:

Ариадна Матас (Ariadna Matas): „[Једна препрека је] прилично сложено законодавно подручје које отежава утврђивање да ли је нешто у јавном домену или захтева добијање неопходних права.“

Џонатан Хернандез (Jonathan Hernandez): „Још један изазов су сложени закони о ауторским правима, тако да је важно имати опште разумевање о томе како се примењују на одређена дела или у различитим јурисдикцијама. Непознавање ових питања може створити несигурност која може довести до конзервативних приступа пуштању радова у јавно власништво.“

Ребека Гиблин (Rebecca Giblin): „Слон у соби је, наравно, то што у многим земљама имамо заиста застареле законе о ауторским правима који не обављају нарочито добар посао при служењу интересима ствараоца нити приступним интересима, и морамо да размислимо о начинима којима то може бити поново калибрисано како би боље одговарло стварности у којој сада живимо. Али постоји много потенцијала ако престанемо да размишљамо о ауторским правима [као] игри са нултом сумом. Можемо размишљати о начинима да колач буде већи ... кроз враћање права.“

Алвалид Алкаја (Alwaleed Alkhaaja): „Највећа препрека су ауторска права. Недостају информације да би се утврдило да ли је неки предмет у јавном власништву или не. Нажалост, ми [у Катару] немамо сирочад [легислатуру] и то нам отежава избор или постављање нечега на интернет.“

Иоланда Пенса (Iolanda Pensa): „Једна од најчешћих препрека је мишљење да отворени ГБМ значи одлучивање о томе како управљати ауторским правима и лиценцама. Јасно је да је ово веома тешка одлука. Који директор, одбор или скупштина могу бити сигурни у одабиру лиценце? И ово је заиста проблем овде. Ово није одлука на коју је институција позвана да донесе: институција мора одлучити да дели своје збирке, своје податке и свој садржај. Ауторска права и лиценце ће тада бити алати који ће се користити за стварање ове отворености (са заједницама Креативне зајнице и Викимедије које то могу подржати).“

Кристина Петрасова: „Највећа препрека у овом тренутку је веома рестриктиван и тржишно фокусиран принцип закона о ауторским правима.“

Даглас Макарти (Douglas McCarthy): „Многе мање институције се боре да спроведу темељну процену ауторских права, што је од суштинског значаја за отварање и прихватање отвореног приступа.“

Андреа Валлаце: „За многе ГЛАМ-ове, немогућност да се утврди да ли су дела у (глобалном) јавном власништву у односу на ауторска права може надјачати жељу да се припреме колекције за издавање отвореног приступа.“

## НЕДОСТАТАК ПОЗИТИВНОГ ПОЛИТИЧКОГ ОКВИРА

Тренутно не постоји позитиван политички оквир који нуди стварну визију за боље дељење културног наслеђа. Позитиван политички оквир би подстакao активности ГБМ-а од јавног интереса, као што су приступ онлајн колекцијама, онлајн изложбе, промоција и ангажовање са колекцијама, као и приступ и коришћење колекција у образовне и истраживачке сврхе. Такав оквир би обезбедио да се потребе ГБМ-а третирају на равноправној основи са онима који су носилаци права, на правичан и уравнотежен начин. Такође би побољшао културну разноликост, као и заштитио, обезбедио и сачувао културно наслеђе на глобалном нивоу. Постоји правни и политички јаз за подржавајући екосистем који би омогућио свима да упражњавају своје основно право на приступ знању и култури.

Шта кажу стручњаци:

Сајмон Танер (Simon Tanner): „Главне препреке за отварање ГБМ-а за мене су престале да буду технолошке, сада су често вођене политиком. А политика је често заснована на забринутостима које се односе на замршеност интелектуалне својине.“ 9

Медави Ганди (Medhavi Gandhi): „Постоји велика празнина, велики недостатак политичког подстрека. У земљи као што је Индија, где је већина наших музеја или под државном или централном владом, мора да постоји нека врста политичког аранжмана или нека врста



переговора са владом да би се чак и омогућио дијалог око отварања колекција и могућности око тога."

## ПРАВА ПОТРАЖИВАЊА НА ДИГИТАЛНЕ КОПИЈЕ

Закон о ауторским правима треба да забрани било коме да полаже права на верне (неоригиналне) дигиталне репродукције дела у јавном власништву. Неколико ГБМ-ова се и даље бави погрешном и, у одређеним јурисдикцијама, незаконитом праксом полагања права на такве верне репродукције. Ово је проблематично, јер ствара додатне ограде у јавном домену и отежава могућности поновне употребе. Погрешно прилагођени закони и недоследне ГБМ праксе изазивају ризик закључавања колекција иза другог зида ауторских права и стварање забуне међу корисницима и поновним корисницима.

Шта кажу стручњаци:

Антје Шмит (Antje Schmidt): „Велика препрека је када се током дигитализације дела у јавном власништву појави ново право на дигиталну копију. Јер тада, под одређеним околностима, морају бити одобрена права за дигиталну репродукцију дела која заправо више нису заштићена ауторским правом и уговори за нову употребу у дигиталном простору морају се ретроспективно преговарати. То је за институције културе изузетно сложено, а понекад чак и немогуће ако се више не знају носиоци права.”

Џил Казинс (Jill Cousins): „Не верујем да музеји поседују своје колекције, они су чувари. Често су подржани новцем јавних пореских обвезника, тако да објекти који су у јавном власништву заиста треба да остану у јавном власништву од аналогног до дигиталног облика. [...] тако да у основи ауторска права још увек нису погодна за сврху што се веба тиче.”

Алвалид Алкаја (Alwaleed Alkhaja): „Такође постоје проблеми са институцијама које полажу ауторска права над дигитализованим јавним доменом, то је велика препрека за прављење садржаја на мрежи који је заиста отворен и доступан за комерцијалну употребу.“

9 Овај цитат је изведен из „Отворен ГБМ: Награде (и неки ризици) дигиталног дељења за добробит јавног добра“, Сајмон Танер ( Simon Tanner), Кингс колеџ Лондон (King's College London), приказ на сопствени ризик, Андреа Валаце и Ронан Деазлеи, (Andrea Wallace and Ronan Deazley), <https://displayatyourownrisk.org/>.

## Закључак

За многе ГБМ-ове отварање њихове колекције на мрежи је далеко од приоритета. Неколико њих на такозваном глобалном југу, и свуда у свету са пандемијом КОВИД-19, суочавају се са значајним финансијским изазовима, стога разговори и акције око отварања културе обично остају по страни. Ово поставља питања једнакости и разноврсности у отвореном културном простору, специфичним контекстима и вредностима и поставља далекосежно питање

дигиталног јаза. Равноправан приступ култури, у великој мери олакшан кроз отвореност, треба да буде доступан свакоме ко би од тога имао корист, без обзира на ресурсе или локацију.

Шта кажу стручњаци:

Ђована Фонтенеле (Giovanna Fontenelle): „Нажалост, отворени ГБМ још увек није тако јака стварност изван глобалног севера. Имамо само неколико институција на глобалном југу које су се заправо придружиле или које су чак свесне тог покрета. Ту је и чињеница да, са отвореним ГБМ-ом, институције треба да траже платформе, као што су пројекти Викимедије, Википедије, или чак Флицкр онлајн заједница, на пример, како би побољшали свој досег. И није свака институција на оваквим платформама, дакле, не достиже свој пуни отворени ГБМ потенцијал и не допире до свих људи до којих би могла да допре.”

Теми Одумосу (Темј Одумосу): „Још једна препрека отварању ГБМ-а је заправо везана за овај појам отворености. Мислимо да ако је нешто дигитализовано и доступно на интернету, каквог познајемо у западној или северној Европи или у САД, да то значи да сви имају приступ томе. Зато морамо да размотримо шта заиста значи отвореност на мрежи и ко је публика. Да ли је то углавном привилегована публика? Да ли су то углавном људи који имају приступ веома скупим лаптоповима и мобилним телефонима? Или је ово заиста отворена култура којој сви људи широм света могу приступити било где и било када?”

Андреа Валаце (Andrea Wallace): „Одређени број неравнотежа у вези са моћима, приоритетима, интересима и ресурсима може олакшати или ометати учешће у дигитализацији и иницијативама отвореног приступа, што може искривити отворени ГБМ пејзаж, представљање наслеђа, онлајн дисеминацију и потрошњу. Ако се не контролишу, ове неравнотеже ће довести до одрживог и (нано) укоријењеног доминантног схватања културе, наслеђа, приступа и инклузије, и њихове трансплантације у дигитално окружење.

Сузана Анес (Susanna Ånäs): „Постоје привилеговане институције културног памћења које могу да обављају тај посао, и оне које су у неповољнијем положају. Постоји много супротстављања: недовољност ресурса наспрам добрим ресурсима, канонско наспрам уобичајеног, итд.”

Бухле Мбамбо-Тхата (Buhle Mbambo-Thata): „Постоји дигитална подела: инфраструктурно, [око] вештина између севера и југа, па чак и унутар југа, између руралног и урбаног, социополитички, између мушкараца и жена. Тај дигитални јаз омета слободан проток. Али то не значи да се то не може поправити, можемо радити на уклањању дигиталног јаза.”

Док су бројни путеви напретка наговештени од стране многих стручњака кроз овај извештај, за превазилажење препрека отвореној култури, ми у Креативној заједници ћемо се надовезати на те наговештаје и проширити нашу потрагу за опцијама како бисмо помогли ГБМ-овима да учествују у бољој размени културног наслеђа.

ИЗВОРИ И ДОДАТНА ЛИТЕРАТУРА

Овај извештај се заснива на значајном истраживању које му претходи, посебно:

- 21 for 2021: Digital heritage and the public domain – CREATE by Andrea Wallace, 2022.
- Beyond Digitization: Planning for Open Access Collections, by Megan Paqua, 2018.
- CARE Principles of Indigenous Data Governance
- Critical Open GLAM: Towards [Appropriate] Open Access for Cultural Heritage by Andrea Wallace (Senior Lecturer, University of Exeter, England (UK)), in particular: Barriers to Open Access · Open GLAM, 2020.
- Display At Your Own Risk, by Andrea Wallace and Ronan Deazley, 2016.
- Exploring new business models for monetising digitisation beyond image licensing to promote adoption of OpenGLAM. In: Bienert, A and Kaiser, T, (eds.) EVA Berlin 2018: Elektronische Medien & Kunst, Kultur und Historie. (pp. pp. 274-280). Staatliche Museen zu Berlin - Preußischer Kulturbesitz, Deutsches Zentrum für Luft- und Raumfahrt e.V.: Berlin, Germany, by Valeonti, F; Terras, M; Hudson-Smith, A; Zarkali, C, 2018.
- How open is OpenGLAM? Identifying barriers to commercial and non-commercial reuse of digitised art images, Journal of Documentation, Vol. 76 No. 1, pp. 1-26, by Valeonti, F., Terras, M. and Hudson-Smith, A., 2020.
- It's Been a (Good) Year for Open GLAM. Here's Why. - Creative Commons by Victoria Heath and Scann, 2020.
- Opening Access to collections: the making and using of open digitised cultural content, Online Information Review, Vol. 39 No. 5, pp. 733-752, by M. Terras, 2015.
- Rapport sur l'open content dans les institutions culturelles en France - État des lieux des pratiques numériques et d'ouverture de contenus.pdf - Wikimedia Commons, by Martin Audran, Marion Serot et Emmanuel Rivat (in French), 2022.
- The Good Actor/Bad Actor Approaches to Licensing by Michael Weinberg, 2020.
- The mission decades: the 20th century black hole in Europeana by Julia Fallon and Pablo Uceda Gomez, 2015.
- The Museum: A Temple or the Forum, by Duncan Cameron, 1971.
- The Public Domain and 5 things not covered by Copyright by Timothy Vollmer, 2017.
- The Problem of the Yellow Milkmaid: A Business Model Perspective on Open Metadata by Harry Verwayen, Martijn Arnoldus, and Peter B. Kaufman, 2011.

- Towards Better Sharing of Cultural Heritage — An Agenda for Copyright Reform by Creative Commons, 2022.
- Toward Open Research: A Narrative Review of the Challenges and Opportunities for Open Humanities, *Journal of Communication*, Volume 71, Issue 5, October 2021, Pages 827–853, by Paul Longley Arthur, Lydia Hearn, 2021.

Слике

- Colourful Barrier by Vincent van der Pas (2013) - CC BY SA 2.0 (<https://www.flickr.com/photos/25704219@N04/13973667168>)
- Books and Scholars' Possessions, 20th century Korea - Public Domain - The MET Museum (<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/73134>)
- Bamboo bridge, Luang Prabang, by Photasia CC BY 2.0 (<https://www.flickr.com/photos/56480710@N03/8373073718>)
- Walled Garden by Lucas Gassel (1560-70) - Public Domain - The MET Museum (<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/348512>)
- The fall of the Berlin Wall -November 1989 by Gavin Stewart (1989) - CC BY 2.0 (<https://www.flickr.com/photos/gavinandrewstewart/93222147/in/album-72057594056444639/>)

КЗ ОТВОРЕНА КУЛТУРА И ГЛАСОВИ СТРУЧЊАКА

Влог “CC Open Culture Voices” је серија интервјуа стручњака из покрета за отворену културу.

Alwaleed Alkhaja, Senior Intellectual Property Librarian, Qatar National Library and CC Qatar, Qatar. Stacy Allison-Cassin, Assistant Professor, Dalhousie University (formerly University of Toronto), Canada. Susanna Ånäs, GLAM Coordinator, AvoinGLAM [OpenGLAM], Finland. Larissa Borck, Curator and Digital Development, Sörmlands Museum, Sweden. Céline Chanas, Director, Musée de Bretagne [Museum of Brittany], France. Stéphane Chantalat, Chief, Computerization and Digitization Service, Paris Musées, France. Jill Cousins, CEO and director, Hunt Museum, Ireland. Martine Denoyelle, Curator/ Project Manager Digital Prospective, Institut national d’Histoire de l’art [National Art History Institute], France. Patricia Diaz Rubio, Executive Director, Wikimedia Chile, Chile. Maja Drabczyk, Head of Policy and Advocacy and Board Member, Centrum Cyfrowe, Poland. Katie Eagleton, Director of Libraries and Museums, University of St Andrews, Scotland (UK) Giovanna Fontenelle, Program Officer GLAM and culture, Wikimedia Foundation and CC Brazil, Brazil. Medhavi Gandhi, Founder, The Heritage Lab, India. Rebecca Giblin, Professor, University of Melbourne, Australia. Karin Glasemann, Digital Coordinator, Nationalmuseum, Sweden. Jonathan Hernandez, Researcher, Instituto de Investigaciones Bibliotecológicas y de la Información of the Universidad Nacional Autónoma de México, [Library and Information Research Institute of the National Autonomous University of Mexico], Mexico. Ariadna Matas, Policy Advisor, Europeana Foundation, Netherlands. Buhle Mbambo-Thata,

University Librarian, National University of Lesotho, Lesotho. Douglas McCarthy, Collections Engagement Manager, Europeana Foundation, Netherlands. George Oates, Executive Director, Flickr Foundation, USA. Temi Odumosu, Senior Lecturer, Malmö University, Sweden. Julia Pagel, Secretary General, Network of European Museum Organizations (NEMO), Germany. Iolanda Pensa, Lead, Wikimedia Italia, Italy. Kristina Petrasova, Project Lead Digital Heritage and Public Media, The Netherlands Institute for Sound & Vision (NISV) , Netherlands. Josée Plamondon, Librarian and Digital Information Consultant, Canada. Biyanto Rebin, Former Chair of the Board of Executive, Wikimedia Indonesia, Indonesia. Marco Rendina, Managing Director, European Fashion Heritage Association (EFHA), Italy. Philippe Rivière, Head of Digital Strategy, Art Explora, France. Merete Sanderhoff, Curator and Senior Advisor, Statens Museum for Kunst [National Gallery of Denmark], Denmark. Antje Schmidt, Head of Digital Strategy, Museum für Kunst und Gewerbe Hamburg, Germany. Neal Stimler, President, Stimler Advantage, USA. Simon Tanner, Professor, King's College London, England (UK). Melissa Terras, Professor, University of Edinburgh, Scotland (UK). Dafydd Tudur, Engagement and Digital Content, National Library of Wales, Wales (UK). Mariana Ziku, Co-Founder and Program Curator, Biennale of Western Balkans, Greece.

#### КОЈЕ СУ БАРИЈЕРЕ ЗА ОТВОРЕНУ КУЛТУРУ?

Да ли се суочавате са овим или другим препрекама? Да ли знате какву подршку КЗ може да понуди?

Јавите се и обавестите нас! Пошаљите емаил на [info@creativecommons.org](mailto:info@creativecommons.org) и поделите своје идеје и могућности за превазилажење ових препрека.